

Kriminolojik Araştırma ve Suçla İlgili Uygulamalarda Kültür Kavramı ve Önemi

Serkan TAŞĞIN (*)

Özet: Kriminolojik çalışmalara tarihsel açıdan bakıldığında suç ve sapma davranışlarının kaynağında ve yaygınlaşmasında “kültür” veya “alt kültür” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Fakat bu kavramların bireysel ve toplum bazında geniş anlamda kullanılması kriminolojik çalışmaların geçerliliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu çalışmanın ilk amacı kültürün kriminolojik çalışmalarda nasıl tanımlandığının ve kullanıldığının açıklanması; ikinci olarak bireysel ve toplumsal bazda suçun ve sapma davranışlarının açıklanmasında kültürel açıklamaların nasıl kullanıldığının gösterilmesi; üçüncü olarak suçun tanımlanmasında kullanılan kültürel tanımlamalar arasında farklılık olup olmadığının tespiti ve bu açıklamaların tek bir noktada birleştirilip birleştirilemeyeceğinin tartışılmasıdır. Son olarak ise kültürün bireysel ve toplumsal bazda işlenen suçların nedeni olarak görüldüğü durumlarda kültürün suçun önlenmesinde nasıl etkili olarak kullanılacağı anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Suç, Kriminoloji, Alt Kültür, Uygulama

The Concept of Culture and its Importance in Criminological Research and Interventions for Crime

Abstract: Historically, criminological explanations of the sources and distribution of delinquency in society has identified “culture,” or “sub-cultures,” as an important explanatory factor. Usually culture is defined broadly which was also misconceptualized. That is, culture was conceptualized at individual or community level which was false conceptualization in criminology. The purpose of this study is to first, provide a brief explanation of how culture is generally defined and used in criminological work. Second, describe how prominent cultural explanations have been used to explain both individual and community levels of violence. Third, whether there are important differences between various cultural explanations of crime and delinquency that warrant distinction, or can all cultural explanations be lumped together without losing important insights. And fourth, what are the implications of using culture as an explanatory factor for individual-level and community-level delinquency prevention and intervention initiatives.

Keywords: Culture, Crime, Criminology, Subculture, Intervention

*) Dr. Güvenlik Bilimleri Uzmanı
(e-posta: tasginserkan@gmail.com)

Giriş

Kültür, bir veya birden fazla sosyal veya ulusal grupların sahip oldukları değer, ideal, fikir veya davranışlarının birbirleriyle ilişkili olma durumu olarak tanımlanmıştır (Birkbeck, 1993). Kriminoloji alanında suçun veya sapma davranışlarının kültürel açıklamaları genellikle sokak çeteleri ve sosyoekonomik düzeyi düşük ve genelde suçluların yaşadığı mahalleler bağlamında ele alınmıştır. Kültür genellikle geniş olarak ve bireysel veya toplumsal bazda tanımlanmıştır. Örneğin bireysel seviyedeki kültür kavramı kapsamında kişilerin inançları, normları, veya değerleri bulunmaktadır. Bir grup içinde yerleşik olan kültür ise o grup içinde bulunan insanların belirli ritüelleri, norm ve değerleri paylaşmasıdır. Bu unsurlar grup üyeleri tarafından benimsenir ve grup üyelerinin aynı amaç kapsamında bulunmalarını sağlar. Eğer grubun amacı sokak çetelerinde olduğu gibi suç işlemekse grup içine yeni giren bir grup üyesi, kötü arkadaşlarının etkisiyle suça karışabilir. Arkadaş grubunun gün içerisindeki ortak rutin faaliyetleri, birbirleri ile olan ilişkileri, grup içi değerleri veya kaygı ve korkuları grup içinde oluşturulan ve iletişimle paylaşılan şeyler olup grup içi kültür olarak değerlendirilebilmektedir (Corsaro & Eder, 1990). Herhangi bir grup içi değerler, davranış biçimleri, ve inançlar bir nesilden bir diğer nesile aktarılabilir (Carter, 1995). Bu açıdan bakıldığında özellikle adolösanlar için kültür, grubun en önemli faktörü olarak değerlendirilmektedir. Bunun en önemli sebebi ise arkadaş gruplarının adolösanların hayat süreçlerinde önemli bir yere sahip olmasıdır (Bronfenbrenner, 1979).

Toplumsal seviyedeki kültür kavramı içinde ise herhangi bir inancın veya kültürün (Türk veya Amerikan kültürü gibi) öğretisinin toplum içindeki insanlar arasında birbirlerine iletilmesidir. Kriminolojik çalışmalarda ise asıl dikkat edilmesi gereken kültür kavramının daha dar kapsamda ele alınması gerekliliğidir. Kriminolojik çalışmalarda kültür çalışılmak istendiğinde araştırmacıların bakması gereken en temel unsur bir grubun varlığı olmalıdır. Örneğin aynı değerleri ve normları paylaşan bir mahallede yaşayan insanlarla ilgili kültür odaklı bir çalışma yapılabilir. Bunun sebebi daha geniş bir kitleyi kapsaması ve sadece bireysel seviyede olmamasıdır.

Kriminolojik Çalışmalarda Kültürün Tanımlanması ve Kullanılması

Her ne kadar kriminolojik çalışmalarda kullanılan teorilerin kavram ve önermeleri detaylı bir şekilde işlenmiş olsa da aynı şeyi teorilerde kullanılan kültür kavramı için söylemek mümkün değildir. Kültür kavramı kriminolojik teorilerde açık bir şekilde tanımlanmamış ve nasıl kullanılacağı yeterince tartışılmamıştır. Buna rağmen kültürün bu alanda kullanılabilmesi için birkaç yol bulunmaktadır. Örneğin Sampson ve Bean (2006) kriminolojik çalışmalarda üç geleneksel yöntemden bahsetmişlerdir. Bunlardan ilki sapma veya suç kültürünün kendiliğinden oluşan ve hiçbir sebep sonuç ilişkisine bağlı olmayan bir olgu olduğudur. Bu görüşe göre kültür yapısal koşullardan bağımsız olarak ele alınır. Bu yerlerde kültür oluştuğunda, kendiliğinden o yerdeki varlığını devam ettirecektir. *Fakirlik (acziyet) kültürü* (Culture of poverty) ve *suçun alt kültürü* (subculture of vio-

lence) kavramları örnek olarak verilebilir. Örneğin fakirlik kültüründe sıkı çalışmanın ve çocukları iyi yetiştirmenin bir değer olarak görülmediği yerlerde çocuk sahibi olan kişiler çocuklarına yeteri kadar ilgi göstermenin gerekli olmadığını düşünürler ve çocukları ile ilgilenmezler. Sosyal ve ekonomik olarak toplumdan soyutlandıkları için kendi durumlarına adapte olacak bir davranış şekli geliştirirler. Bu ise kendisini miskinlik, aciziyet ve toplumun genel değerleriyle uyumsuzluk olarak gösterir. Çalışmak için bir gayret göstermez ve devletin kendilerine bakması gerektiğini düşünür. Bu durum, yaşanan yerin değişmesi durumunda bile sürmeye devam eder. Örneğin daha iyi koşullarda yaşamasına rağmen davranış şekli değişmez ve daha önceki düzenini devam ettirir. Bu kültür şekli, fakirliği ve acizliği sürekli kılar (Lamont & Small, 2008). Lewis (1975) yapmış olduğu çalışmada acizlik kültürünün gerçekten de fakirlik ve aciziyeti devamlı kıldığını belirtmiştir. Bunun nedeni ise insanların yeni bir yerde yaşamaya başlamasına rağmen bu duruma adapte olacakları bir davranış şekil sergilemeleri gerekmektedir ve daha önceki anlayış değişmeden devam etmektedir. Bu durum ailenin çocuklar üzerindeki etkisinden dolayı nesiller arasında sürekliliğe de sahiptir. Çocuklar ailelerinin ve içinde buldukları sosyal çevrenin temel değerlerini ve kültürünü öğrenmektedirler ve psikolojik olarak bu koşulları değiştirmeleri söz konusu olmamaktadır. Büyüdüklerinde ise genel olarak büyüklerinden ve çevrelerinden ne görmüş iseler aynı şekilde tepki vermeye başlarlar. Böylelikle aciziyet kültürü nesilden nesile süregelen bir yaşam şekline dönüşür. Örneğin Şanlıurfa ilinde meydana gelen kasten yaralama olaylarına genel olarak bakıldığında daha önce kavgaya karışmış bir kişi karşı taraftan intikam almak için yakın akraba çevresini çağırıp karşı tarafa toplu olarak saldırmakta ve bunu *dava* olarak adlandırmaktadır. Böylelikle çoğu zaman kavgaya karışan taraflar aşiret veya akrabalarından yardım istemekte ve basit olan konular daha karmaşık hale gelmektedir (Taşgın, 2014). Bu durum yaşlı-genç; eğitilmiş ve eğitimsiz kişilerin ortak bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla sosyo-ekonomik durumun önemi yoktur. Önemli olan saldırının mağduriyeti giderme yöntemi olarak öğrenilmiş olması ve bunun sürekli olarak kendini nesiller boyunca göstermesidir. Bu davranış şekli nesilden nesile geçmekte ve kasten yaralama olaylarının oluş şekilleri ve ve karşı tepkiler *dava* kapsamı dışına çıkmamaktadır.

Çeşitli yapısal değişiklik geçirmelerine rağmen günümüze kadar varlığını sürdüren Afrikan Amerikalıların bahsedildiği zenci altkültürü bu konuyla ilgili örnek olarak verilebilir. Wolfgang ve Ferracuti (1967) 1950'li yılların ortalarında şehir merkezinde özellikle suçun yoğun olarak işlendiği ve belirli sosyo ekonomik duruma sahip insanların yaşadığı yerlerde yapmış oldukları çalışmada suçun neden bu insanların yaşadığı yerde yoğun olarak işlendiğini araştırmışlardır. Bu bölgelerde yaşayan Afrikan Amerika'lı insanların şiddeti bir alt kültür değeri olarak gördükleri sonucuna vardıkları çalışmalarında insanların yaşadıkları ortamdaki arkadaş veya aile çevrelerinden edindikleri ve normal olarak gördükleri şiddet içeren davranışlarının insanları suç işlemeye kolay bir şekilde yönlendirebileceğini belirtmişlerdir. Burada önemli olan husus şiddetin normal bir tepki ve çözüm aracı olarak görüldüğü böyle bir çevrede büyüyen Afrikan Amerikalılar arasında suçun

bir alt kültür olarak bulunduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle bu tür bölgelerde yaşayan Afrikan Amerikalılar'ın, beyazlara ve diğer etnik gruplarla karşılaştırıldığında onlardan daha fazla şiddete eğilimli oldukları ve bunun nedeninin ise diğer insanlardan farklı olarak suçun teşvik veya tolare edildiği değer yargılarına sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu ise o bölgede yaşayan, belirli olayları diğer insanlardan farklı olarak yorumlayıp daha farklı bir biçimde karşılık veren ve bu alt kültüre sahip insanlarla olan ilişkilerle öğrenilir. Bu sonuçtan yola çıkan yazarlar her ne kadar Afrikan Amerikalılar arasında suçun bir alt kültür olarak bulunduğu sonucuna varmışlarsa da, bu alt kültürün cinsiyete, yaşa, toplumdaki sosyal statüye, iş durumuna, veya belirli bir bölgeye göre değişebileceğini ifade etmişlerdir. Hawkins'in (1993) çalışması da kültürün kriminolojide yukarıda verilen örnekte kullanımına benzer açıklamadır. Yazar, toplumda yapısal bir sorun olan eşitsizliğin veya bu yapısal faktörlerden bağımsız olarak gelişebilen kişisel inançların, davranışların, değer ve tutumların suç alt kültürünü oluşturan faktörler olduğunu belirtmiştir. Bu açıklamaya göre belirli bir etnik grup, ırk, veya sosyal sınıf içinde yaşayan insanlar düşük veya yüksek suç oranına sahip olacaktır. Suçun alt kültürünün şiddet içeren suçlar ve şiddet içermeyen suçlar ile ilgisini araştıran McGloin ve diğerleri (2011) suç alt kültürüne sahip ve buna bağlı olan insanların daha saldırgan olabileceklerinin tahmin edilebileceği sonucuna varmışlar; fakat buna rağmen suç alt kültürüne sahip olmanın sadece şiddet içeren saldırganlık eğilimine neden olamayacağı aynı zamanda şiddet içermeyen suçlara da neden olabileceğini bulmuşlardır. Dolayısıyla yazarlar suç alt kültürüne sahip olan insanların sadece şiddet içeren suçlar işleyebileceği önermesine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Kişilerin işlediği suçlar ve toplumda işlenen suçlar arasındaki fark incelenmek istendiğinde kişisel bazda suçun açıklanabilmesi için kültürün açıklanmasına gerek yoktur. Kültürün açıklanması için bir grubun varlığı olması gereklidir. Örneğin gelecekle ilgili endişelerin olmadığı, esrar içmenin normal görüldüğü bir grup içerisinde bulunan ve bu değerleri paylaşan bir kişi ile ilgili yapılacak çalışmada önemli olan grup değerlerinin grup içerisinde bulunan kişilerin davranışlarını kendi doğrultusunda nasıl değiştirdiğidir. Burada etkilenen bireydir. Dolayısıyla grup içerisindeki kültür çalışmaları suçu anlamamızda faydalı olacaktır.

Grup İçinde Kültür

Kültürün kriminolojide ikinci olarak kullanımı bir grup içinde bulunan grup üyelerinin paylaştığı inançları, değerleri, davranış şekillerinin incelenmesidir. Yukarıdaki örneklerde belirtildiği gibi çok kalabalık bir grubu temsil etmemektedir. Bu çalışmaların yapılabilmesi için bir gruba ihtiyaç duyulur. Bu grup gençlerin oluşturduğu bir çete olabilir. Kültürün bir grup içinde araştırıldığı bu çalışmalarda temel anlayış grubun kültürü oluşturduğudur. Grup içinde bulunan insanların kendi sahip olduğu değerleri ve normları grubun norm ve değerleri ile örtüşmese bile zamanla grubun değerleri benimsenir. Bunda önemli bir etken de gruba yeni katılan üyenin ailesiyle olan bağının azalması sonu-

cu grup içinde bulunan arkadaşlarıyla daha fazla irtibat içinde olacağıdır. Dolayısıyla grubun değer ve normlarının benimsenmesinde ailenin önleyici etkisi azalmış olacaktır (Thornberry vd. 1994). Öğrenme teorileri kültürün grup içinde çalışılmasında kullanılan teorilerdendir. Burada önemli olan şey grup içinde bulunan insanların gruba ilk girdikleri andan itibaren grup değerleri karşısında nasıl bir tepki verdiğiidir. Örneğin Melde ve arkadaşlarının (2009) yapmış oldukları çalışmada sokak çetesi kültürünün karşıt sokak çetelerine karşı şiddet kullanımını normal olarak gösterdiğini ve bunun içinde çete içinde korkusuzluk duygusunun ön plana çıkarıldığı ve olası yaralanma veya ölüm olaylarının bu bağlamda grup üyelerini korkutmadığı sonucuna varmışlardır. Sokak çetesinin karşıt çetelerle mücadelesi sırasında yaralanma veya ölme ihtimalinin çete üyeleri tarafından kabul edilebilir ve normal olarak görülmesi, bu çetenin içinde hakim olan kültür ve grup içi dinamikler anlaşılmadan bilinemez. Bundan dolayı Melde ve arkadaşları (2009) gruba yeni katılan bir üyenin gruba kabul edilmek için grup kültürünü benimseme uğraşının, o kişinin şiddete karşı olumsuz tutumunu değiştirdiğini ve mağdur olma duygusunu ortadan kaldırdığını belirtmiştir. Warr (2002) bu konuda grup içinde bulunan kişilerin inanç ve değerlerinin grubun normları doğrultusunda değiştiğini ifade etmiştir. Yazar bu konuda “kötü” çocukların “iyi” çocukları onların moral standartlarını, inanç ve tutumlarını değiştirmek suretiyle etkilediğini belirtmiştir. Bu anlamda grup içine giren gencin değer ve davranışları grubun değer ve davranış biçimi paralelinde değişir. Bu gençler sadece grubun norm ve değerleri çerçevesinde davranmazlar aynı zamanda bu değer ve davranış biçiminin doğruluğuna inanırlar. Buna benzer olarak Dijkstra ve diğerleri (2010) adolans döneminde silah taşıma ile ilgili yapmış oldukları çalışmada sokak çetesi içinde silah taşımanın o kişiye ayrıcalık verdiğini, grup içinde cesareti, erkekliliği, sıkı bir insan olmayı temsil ettiğini söylemiştir. Sapma ve suç davranışlarının normal ve kabul edilebilir olduğu bir arkadaş grubu içine katılan bir gencin suç işleme ihtimali de yüksek olacaktır (Akers & Jensen, 2008). Arkadaş grupları bu anlamda gençlerin grup norm ve değerlerine yavaşça geçiş yaptığı bir ortam sağlamaktadır. Taşğın (2014b) yapmış olduğu çalışmada sosyal öğrenme teorisinin genel bir değerlendirmesini yapmış ve gençlerin grup içinde suç işlemesi durumunda bu konuyla ilgili suçluluk duymasını engelleyen faktörün genellikle grubun suça genel olarak iştirakinin bu suçla ilgili vicdani sorumluluğu azaltması olduğunu belirtmiştir.

Toplum İçerisinde Kültür

Warner (2003) toplum içindeki suç işlemeyi değerli gösteren bir kültürün varlığının o yerdeki suç oranlarını doğrudan veya dolaylı olarak toplum içindeki sosyal kontrolü zayıflatmak suretiyle etkileyeceğini belirtmiştir. Yukarıda grup bağlamında anlatılan kültür kavramına bir mekan eklendiğinde kültürün başka bir ele alınış biçimini görürüz. Genelde sosyal düzensizlik teorisi altında ele alınan kültür kavramı aslında tam anlamıyla belirli bölgelerde neden suç işlendiğini kültür kavramının fonksiyonunu belirtmediğinden dolayı açıklayamamıştır. Bu tür bölgelerde göçün fazla olması, değişik etnik ve ırksal

grupların bulunması (heterojenlik) ve fakirliğin yoğun olması nedeniyle suçun işlendiği sonucuna varılmış ve böylelikle bu unsurların çevrenin karakteristik özellikleri olduğu belirtilmiştir. Bu bölgelerde bulunan insanların daha çok suç işlemesini ise o bölgede suçun bir kariyer olarak kabul edilmiş olmasına bağlamışlardır (Shaw ve McKay, 1942). Bundan dolayı bu bölgelerde suç kültürünün araştırılmasının suçun neden işlendiğinin anlaşılması açısından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal bazda kültür çalışmalarında dikkat edilmesi gereken önemli bir konu da suçun kültürel açıklamalarını yaparken bu kültürü oluşturan şartların detaylı bir şekilde araştırılması ve hepsinin tekbir açıklama içerisinde ter almasını önlemektir. Örneğin Anderson (1999) ve Bourgois'in (2003) çalışmalarında kültür, sosyal düzensizlikten kaynaklanmaktayken, Warner (2003) toplumdaki bağların zayıflığından, Kornhauser (1978) fakirlik, karşılıklı güvensizlik, kurumların işlememesi gibi faktörlerin toplumun normal değerlerini zayıflatmasından, Sampson ve Bean (2006) yokulğa ve fırsat eşitsizliğine karşı bir başkaldırı olduğundan, Harding (2007) ise iş bulamama ve toplumdaki mevcut eşitsizliklerin kültürü oluşturduğundan bahsetmişlerdir. Dolayısıyla toplumda oluşan kültürün nedenleri farklılık gösterebilmektedir. Eğer tüm sebepleri birleştirip bir açıklama yapmaya kalkarsak gerçek nedeni gözardı etmiş oluruz. Toplumdaki eşitsizlikler bir yerde kültürün oluşumuna sebep olurken, başka bir yerdeki yaşam şartlarının kötülüğü kültürün oluşumuna sebep olabilmektedir. Dolayısıyla neden sonuç ilişkilerinin iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Warner (2003) toplumsal bazda kültürün rolü ile ilgili yaklaşımlardan bahsettiği çalışmasında fakirlik, heterojenlik ve göçün fazla olması kavramlarını içine alan sosyal düzensizlik teorisini ele almıştır. Böyle bir çevrede yetişen çocukların ilerleyen yaşamlarında suç işlemenin prestij, başarı, ve para getireceğini görmesinden ve dolayısıyla bu davranış şekillerini işleyen insanlarla biraraya gelmelerinden dolayı suç işlediklerini belirtmiştir. Bu bağlamda bir mahalle veya belirli bir çevrede yaşayan insanlar arasında suç işleme kültürünün nasıl öğrenildiği ve bu kültürün altında yer alan inanç, norm, davranış, gerçeklik algısının ve inanın insanlar arasında nasıl aktarıldığı ve o mahallede kültürü nasıl oluşturduğu önemlidir. Kriminolojik anlamda grup içi kültür çalışmalarından biraz daha kapsamlı olan bir çevre içindeki kültür, Anderson'un (1999) çalışmasında yaşam koşulları kötü olan bir mahallede suçun adolusanlar arasında bir değer olarak kabul edilmesi olarak oluşan bir kavram olarak belirtilmiştir. Bu çevrede yaşayan kişilerin değer, inanç, ve davranışları o yerde hakim olan sokak kültürü tarafından şekillenir. Böyle bir yaklaşım daha çok sosyal düzensizlik teorisinin önermelerine yakındır. Çünkü kültür içsel kısıtlamalardan yani yaşanılan yerin sahip olduğu kısıtlı imkanlardan oluşan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir yaklaşım hem makro hem de mikro seviyede suçun açıklanması için önemlidir. Bunun nedeni ise yukarıda bahsedildiği gibi yaşanılan yerin kısıtlı imkanlarının kişiler üzerinde oluşturduğu etki (makro seviye) ve bu duruma karşı insanların geliştirdiği bir reaksiyonun (mikro seviye) varlığıdır. Böyle bir çevrede oluşan grup ve bu grup içinde var olan değerler, inançlar ve davranış şekilleri bize grup

kültürünün kısıtlı imkanları bulunan bir çevrede incelenmesine olanak sağlar. Kültür bu bağlamda insanların yaşadıkları kısıtlı imkanları bulunan bir çevrede karşılaştıkları zorluklara verdikleri tepkileri, subjektif tecrübelerini şekillendiren bir olgudur. Anderson'un (1999) "Sokağın Şifresi-Code of the Street" ve Bourgois'in (2003) "Saygı Peşinde-In Search of Respect" isimli çalışmaları bu konuya örnek olarak gösterilebilir. Anderson'un (1999) çalışması suçun toplumsal seviyede açıklanmasında kullanılan temel araştırmalardan bir tanesidir. Anderson bu çalışmasında kötü koşullara sahip mahallelerin o yerde yaşayan insanlarda karşıt bir kültürü oluşturduğunu ve normal bir toplumda kabul edilen davranış ve yaşayış şekillerini değiştirdiğini belirtmiştir. Örneğin bu mahallede yaşayan gençler şiddeti, duyarsızlığı, okula gitmemeyi bir değer olarak kabul ederken bunun tersi olarak sıkı çalışmak, okula gidip tahsilini tamamlamak, ve medeni olmak normal topluluklarda önem ve değer verilen şeylerdir. Bu mahallelerin en önemli özellikleri herhangi bir sosyal yatırımın bulunmaması, suç oranının yüksek olması, ve alkolik insanların yoğun olduğu yerler olmasıdır. Böyle bir yerde sokak başlarında uyuşturucu satılması ve bu yerde yaşayan insanların hiçbir amaç olmadan birbirleriyle zaman geçirmeleri, kavga etmeleri normaldir. Anderson'un araştırma yaptığı mahallede yaşayan gençler arasında sahip olunması vurgulanan en önemli unsurlar arasında güçlü olmak, birisi saygısızlık yaptığında karşılık olarak intikam almak, sorunları şiddetle çözmek, başkaları tarafından saygı görülmeği sağlamak, ve sıkı olmak bulunmakta ve bu unsurlar sokak kültürünün en belirgin özelliği olarak belirtilmektedir. Bu yerlerde yaşayan gençlerin en büyük beklentisi ise bir güç gösterisi olarak erkekliğini kavgalarla, suç işlemekle veya her an şiddete başvurabilecek biri olarak tanınmakla, veya korkusuz olmakla ispat etmek ve başkaları tarafından saygı görmektir. Bundan dolayı bu gençler suçun mağduru olmaktan korkmazlar. Bu tür bir toplum ve bu toplumda yaşayan insanların davranışları bu şekilde Anderson'un ifadesiyle "sokağın şifreleri" etrafında şekillenmektedir. Burada Anderson'un (1999) bize göstermek istediği şey bu yerde paylaşılan kültürün aslında bir adaptasyon olduğudur. Anderson bu şifreyi şöyle açıklamıştır:

Sokağın şifresi aslında sokakta kişiler arasındaki davranışı yönlendiren resmi olmayan bir dizi kuraldır. Bu kurallar normal davranışı ve bir meydan okuma karşısında nasıl davranılması gerektiğini belirler. Bu kurallar aynı zamanda şiddet kullanmayı düzenler ve şiddetle karşılaşıldığında bu duruma şiddetle karşılık vermeyi meşrulaştırır. Sokağın şifresi aslında bu mahallelerdeki sokaklarda yaşam mücadelesi vermenin bir yoludur (s. 3).

Brezina ve arkadaşlarının (2009) çalışması Anderson'un çalışması örnek alınarak yapılan ve kültür ögesini işleyen bir çalışmadır. Daha önceki çalışmalar bu çevrede yetişen gençlerin herhangi bir geleceği olmadığına inanmaları ve erken öleceklerini muhtemel görmeleri ve dolayısıyla kaybedecekleri birşey olmamaları nedeniyle kolay bir şekilde suça karıştıklarını belirtmişlerdir. Bundan dolayı yazarlar gençlerin erken ölme algıları ve

suç işlemleri üzerine bir çalışma yapıp önceki çalışmalarını bir üst seviyeye çıkarmışlardır. Mantuksal seçim teorisinin kullanıldığı bu çalışmada yazarlar bu çevrede yaşayan gençlerin erken ölme algılarının ve geleceklerini belirsiz olduğunu düşünmelerinin suç işlemeyi tercih etmeleri üzerine nasıl bir etkisi olduğunu araştırmışlardır. Gençlerin geleceklerini belirsiz görmeleri nedeniyle kaybedecek birşeyleri olmadıklarını düşündüklerinden dolayı korkusuz olmalarını kültürel senaryoya bir örnek olarak vermişlerdir. Bu çalışmalara paralel olarak Sampson ve Bean (2006) yüksek seviyede suç oranının, yoksulluğun, işsizliğin, parçalanmış ailelerin bulunduğu bir çevre içinde gelişen suç kültürünün bu ortamda yetişen gençler tarafından paylaşıldığı ve şiddetin varolmak için bir yaşam biçimi olduğunu belirtmişlerdir. Bu çevrede yetişen gençlerin zihin yapısı bu kültürle şekillenmiş ve bunun sonucunda zorluklarla karşılaştıklarında şiddeti normal bir tepki olarak görmeye başlamışlardır.

Bourgeois'in (2003) yazmış olduğu kitabı okuduğumuzda yazarın araştırma yaptığı çevredeki kültürün varlığını anlayabiliriz. Yazarın kullanmış olduğu kavramlardan bir tanesi sokak kültürüdür. Sokak kültürü yeni bir kültür olarak gençler tarafından benimsenmiş ve o mahallede yaşayan tüm insanların ilişkilerini şekillendirmiştir. Bu kültür aynı zamanda ezilmişliğin hakim kültüre bir tepkisi olarak görülmüştür. Bunun nedeni ise o bölgede yaşayan insanlar etnik özellikleri sebebiyle politik ve özellikle ekonomik bir ayrımcılığa maruz kalmıştır. Bu bağlamda sokak kültürü sosyal marjinalleşmenin bir unsuru olmuştur. Böylelikle bu çevrede yaşayan insanlar genellikle gayri meşru yollardan geçimlerini sağlamışlar ve bu durum o bölgede yaşayanlar için normal görülmüştür. Bu çevrede yaşayan insanlar arasındaki ilişkileri de şekillendiren bu kültürün en belirgin özelliği ise "erkekliğin" ön plana çıkmasıdır. Erkekler arasında cesaretin, kadın-erkek ilişkilerinde erkeğin dominant olmasının dolayısıyla kadın erkek arasında ve evli olanlar için aile içi şiddetin ve kadınlara karşı cinsel saldırganlığın artması bu kültürün bir alt ögesi olan "erkekliğin" en belirgin özellikleridir. Bu bağlamda erkeklik olgusu kültür içerisinde ele alınmış; bu bölgede yaşayan insanların ortak olarak paylaştığı ve yaşanılan bölgede karşılaşılan şeylere verilen tepkilerin altında yatan nedenlerden birisi olmuştur. Bu tür davranış şekillerinin geliştirilmesi Sampson ve Bean (2006) tarafından "sosyal uzaklaşma" kavramı olarak adlandırılmış ve yokluğa, kısıtlamalara ve illegal fırsatlara adapte olmak olarak açıklanmıştır. Harding (2007) çalışmasında izole edilmiş bu çevrelerde yaşayan insanlar arasındaki sosyal iletişimin genellikle karşıtlık üzerine kurulu kültürel senaryolar oluşturacağını ve bu durumun insanlar üzerinde normal hayatta iş bulma imkanına sahip olamamaya alışkın olma durumu oluşturacağını belirtmiştir. Dolayısıyla bu çevrede yetişen gençler daha çok erken yaşta cinsel ilişkide bulunmayı, suç işlemeyi ve okulu bırakmayı özendiren bir kültürel çevre içerisinde yetişeceklerdir.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, sosyal düzensizlik teorisi toplumsal düzeyde kültürel açıklamalar için bir alt yapı oluşturmuştur. Eğer bir toplumda sosyal düzensizlik varsa, o yerde yaşayan bir gencin hayatta kalmak ve o yere uyum sağlamak için ne tür değerler veya davranış biçimi sergilemesi gerektiği önemlidir. Bu davranış biçimleri ise

genellikle kavga etmeyi öğrenme, güçlü görünme, okulu bırakma, aileden uzaklaşma, ve arkadaşlarla birlikte suç işlemektir. Görüldüğü gibi yaşanan yer suçu destekleyen kültürün oluşmasına neden olmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise normal değerlerin ve davranış biçimlerinin bu yerlerde yaşamasına imkan verilmemesidir (Warner, 2003; Wilson, 1987,1996). Fakirlik, iş bulamama, eşitsizlik gibi faktörler insanların illegal yöntemleri bir karşılık olarak kullanmaları sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda Kornhauser (1978) kültürel düzensizlik kavramını toplumdaki normal kültürel değerlerin zayıflaması olarak adlandırmıştır. Bir toplumda fakirlik, karşılıklı güvensizlik, kurumların işlememesi gibi faktörlerin toplumun normal değerlerini zayıflatacağını ve kişiler arasındaki iletişimi sonlandıracağını ifade etmiştir. Burada bahsedilen kurumların işlememesinden kastedilen şey ise Akers ve Jensen'in çalışmasında belirttiği gibi gençlerin bir sorunla karşılaştıklarında bu sorunun çözümünde rol oynayabilecek resmi veya sivil kurumların (karakol, sivil toplum kurumları, sosyal hizmetler kurumu, gençlik merkezleri gibi) bulunmaması veya bulunması durumunda işlevinin az olması anlaşılmaktadır.

Toplum içinde var olan kültürün suça etkisini tartışırken unutulmaması gereken bir husus ta o yerde yaşayan herkesin suç işlemeyeceği gerçeğidir. Bu durumda bireysel faktörlerin makro seviye faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı sosyal düzensizlik teorisi daha da geliştirilerek bireysel faktörlerin etkisi de gözönüne alınarak suç konusunda açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla toplumda var olan kültürün kişiler üzerinde yansımalarına bakılarak sonuca gidilmesinde fayda bulunmaktadır (Taşgın, 2014c).

Kültür Kavramının Unsurları

Bu görüşlere katılmayan Sampson ve Bean (2006) ise kriminolojide kültürün ayrı bir çalışma alanı olmadığını ve gözardı edilmesi gereken bir kavram olduğunu belirtmişlerdir. Kornhauser (1978)'in sapma ve suç kültürü olarak adlandırılan unsurların hayali kavramlar olduğunu çünkü hiçkimsenin suç veya sapma davranışına değer vermeyeceği açıklamasını kendi konularına destek olarak ifade etmişlerdir. Kornhauser'in kültür yerine koyduğu şey toplum içindeki biçimsel bir örgütlenmedir. İnsanlar arasında biçimsel örgütlenme olmazsa yani insanlar arasındaki ilişki, yardımlaşma, ortak hareket etme gibi unsurların bir toplum içinde bulunmaması durumunda suç ve sapma davranışları ortaya çıkmaktadır. Böylelikle Kornhauser kültür kavramına gerek olmadığını ve bunun yerine toplum içinde insanlar arasındaki ilişki ve örgütlenmenin ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Harding (2007) ise Kornhauser'in açıklamasına paralel olarak toplum içinde "kollektif tesir" kavramının kültürel bir kavram olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Yazar bu çalışmasında kültür kavramı içinde kullanılan üç unsurundan bahsetmiştir. Bunlar birikim, çerçeve, ve senaryodur.

Bunlardan ilki olan birikim perspektifinde kültür sembollerin, hikayelerin, ve hayat görüşlerinin oluşturduğu bir alet kutusu olarak görülmüştür ve bu unsurlar insanlar bir sorunla karşılaştığında çözüm için kullanılmıştır. Bu birikim sadece insanlar arasındaki

etkileşimle değil aynı zamanda kurumlar aracılığıyla da oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle birikim, kişilerin yaşadıkları çevrede, okudukları okulda, çalıştıkları kurumlarda şekillenen kendi öz değer, inanç ve normlarıdır. Örneğin kötü mahallelerde yaşayan insanlar orta seviye gelir düzeyi olan insanların çalıştıkları işlerde çalışamayabilir, faydalandıkları kurumlardan onlar kadar yararlanamayabilirler ve kendilerini dışlanmış olarak hissedebilirler. Bundan dolayı aynı durumu paylaşan insanlarla sürekli olarak etkileşimde bulunma sonucunda bu insanların kültürel birikimleri orta seviyede yaşayan insanlardan daha farklı olur. Böyle bir ortamın okulu bırakmayı, genç yaşta cinselliği yaşamayı normal görmesi sonucunda bu ortamda sosyalleşen bir insan başka ortamlarda zararlı olarak görülen bu davranışları normal karşılar. Bu konudaki birikim başlı başına yeterli değildir ve çerçeve ve senaryo-söylem kavramları ile birlikte düşünülmesi gereklidir.

Çerçeve ve senaryo-söylem kavramları kişinin kendi veya grubu içindeki birikimini ölçen iki kültürel obje olarak değerlendirilmektedir. Çerçeve insanların olayları içerisinden görüp yorumladığı ve tepkisini şekillendiren lens olarak görülmektedir. İnsanlar farklı ortamlara girdiklerinden dolayı farklı olaylara baktıkları farklı çerçeveleri bulunabilir. Senaryolar-söylemler ise zaman içinde insanların davranış ve hareketlerini ayarlayan kalıplardır. Bunlar insanlara hedeflerine nasıl ulaşacaklarını ve problemlerini nasıl çözeceklerini gösterirler. Bu kavramlar bize insanların olaylara hangi çerçeveden baktıklarını, hangi söylemleri kullandıklarını ve bunun nasıl bir birikim haline dönüşüp davranışı değiştirdiğini gösterirler.

Kültürle İlgili Yapılacak Çalışmalarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Rosenberg ve Mercy (1991) suça karşı uygulanacak tretmanlarda suçun kültürel açıklamalarının kullanılmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlar, “*spesifik yüksek risk grubundaki insanların normlarını, değerlerini, ve tipik davranışları değiştirmeyi amaçlayan tretmanlarla ilgili kültürel yaklaşımlar eğitimle veya medyanın bu insanların toplum nezdindeki imajını değiştirmekle başarılabilir*” (s. 25) diyerek tretmanlarda kişileri suça iten nedenlerden kültürel faktörlerin gözardı edilmemesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Ne varki, kişisel veya toplumsal bazda uygulanacak olan tretmanlarda kültürel faktörlerin gözönünde bulundurulması kolay birşey değildir. Bir toplumdaki kültürün varlığından bahsettiğimizde “kendi” ve “öteki” kavramlarını ister istemez oluşturmuş oluruz. O çevrede yaşayan insanlar “öteki” olarak adlandırılmaya başlanır. Örneğin eğer kültürün kişileri suça iten en büyük etken olduğu iddiasında bulunur ve bunu medya yoluyla herkesin duyabileceği şekilde duyurulursa, yapılmak istenilen tretmanlara karşı o toplum içerisinde bir dirençle karşılaşılabilir. Bunu duyan o toplumdaki insanlar kendilerini hakarete uğramış düşünebilirler. Bundan dolayı yapılmak istenilen tretmanlarda, kültürü suçu açıklayıcı bir değişken olarak kullanmak isteyen araştırmacılar dikkatli olmak zorundadırlar. Shaw ve McKay, Chicago Alan Projesi çalışmasında kültürü açıklayıcı bir değişken olarak kullanmış ve bunun sonucunda o yerdeki insanlar tarafından tep-

kiyle karşılaşmışlardır. Yazarlar, Amerika'nın Chicago eyaletinde bulunan ve daha çok Polonya'lı göçmenlerin yaşadığı yer olan Russell Meydanı'nda tretmanlarını uygulamak istemişlerdi. Ne varki bu topluluğun arasına girmek pek te kolay olmamıştı. Bu tretmanlarından birkaç yıl önce Polonyalı çocukların suç işlemesi ile ilgili yapmış oldukları ve yayımladıkları çalışmalarında suçun sebebinin Polonyalı ailelerin çocuklarını Amerikan kültürüne göre yetiştiremediklerini ve çocukların Amerikan yaşam tarzına ayak uyduramadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda Amerika'da yaşayan Polonyalıların, Amerikan toplumuyla kendi kültürlerinden dolayı bir çatışma içinde olduklarını belirtmişlerdir. Özetle Polonya'lı olmanın ve o kültürü paylaşmanın çocuklar arasında suçu tetikleyen bir unsur olduğunu açıklamışlardı. Yıllar sonra, bu bölgede yapacakları çalışmayı sunmak için açık bir forum düzenlemişler ve bu forumda ağırlıklı olarak Polonyalı temsilcilerde bulunmuştur. Fakat gelen katılımcıların hiçbirisi tretmanın detayları ve amaçları ile ilgilenmemiş, bunun yerine yazarların daha önce yayımladıkları ve Polonya kültürü ve toplumu ile ilgili olumsuz yorumlarda buldukları çalışmalarına odaklanılmıştır. Yazarları kendi toplumlarına girmek isteyen davetsiz misafir olarak gördüklerinden dolayı tretmanlarda yer almak istememişlerdir. Buna karşılık yazarlar ısrarla önceki çalışmalarını savunmuşlar ve açık forum sonuçsuz bir girişim olarak kalmıştır. Bunun üzerine yazarlar Polonyalıların bağlı olduğu St. Michael Kilisesinin desteğini Polonya toplumu içine girmek amacıyla almışlar ve toplumdaki insanların şüpheli bakışları eşliğinde tretmanlarını uygulamaya başlamışlardır (Schlossman ve arkadaşları, 1984). Bu tarz sorunlarla karşılaşmamak için toplumdaki insanların ve önemli kuruluşların desteğini almak şarttır. Bu tür kurumlar tretmanların başarıya ulaşmaları için tretmanların hazırlanması, geliştirilmesi, ve sorun çözme safhalarında mutlaka yer almalıdır. Böylelikle o çevrede yaşayan insanlar yapılacak tretmanları daha da benimseyebileceklerdir. Çevrede açık oturumların yapılması, tretmanların şeffaflığı ve araştırmacıların hesap verebilirliği ve toplumun taleplerini karşılamaları açısından önemli olacak etkinliklerdir.

Buna benzer olarak dikkat edilmesi gereken bir husus da bir grup tretman için hedef olarak seçildiğinde bu grubun dışlanmışlık hissine kapılmasının önlenmesidir. Bourgois (2003) yapmış olduğu çalışmada tretmanların o bölgede yoksulluğu suçun sebebi olarak görüldüğü için hedef olarak seçilebileceğini ve bunun için iş eğitiminin o bölgede insanların kolay iş bulmasının sağlanması için uygulanabileceğini fakat bu uygulamanın faydalı bir uygulama olsa bile o bölgedeki insanlar tarafından "*ırkçılığın veya damgalamanın kurumsal olarak dışavurumu*" olarak görülebileceğinden dolayı başarılı olmayacağını ifade etmiştir (s. 323). Bundan dolayı herhangi bir tretman uygulanmak istendiğinde o yerde yaşayan insanların kültürel çerçeveleri, birikimleri ve senaryoları ve söylemlerinin anlaşılması gereklidir. Benzer bir şekilde örneğin suç işlenen bir yerde okul eğitimi odaklı tretmanlar o yerdeki eğitim ilgili kültürel birikimlerin, senaryoların ve çerçevelerin ne olduğunu bilmeden başarısız olabilir. Örneğin Harding (2007) ev ödevi yapmanın, sınıf içi katılımın zenciler tarafından "beyaz gibi davranmak" olarak görülüp "karşı kültür" olarak algılandığından bahsetmiştir. Zenciler bu karşı kültürü yaşadıkları

yerdeki yoksulluğa, eşitsizliğe, düşük seviyedeki okullara karşı oluşturduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla eğitim odaklı tretmanlar bu karşıt kültürü arttırabilir.

Kültür odaklı tretmanların uygulanmasında dikkat edilmesi gereken bir husus şiddetin sadece tek bir sebepten dolayı oluşmayacağıdır. Wilson'a (1996) göre ekonomik eşitsizlikler, politik ve sosyal sebepler kültürün suçta neden olmasıyla ilgili değerlendirilebilir. Dolayısıyla yazar bu konuda dikkat edilmesini önermektedir. Kültürle ilgili uygulanacak tretmanların başka bir yöntemi de kültürü açıklayıcı bir değişken olarak kullanıp o yerdeki kültürü oluşturan sosyal yapı üzerine odaklanmaktır. Eğer toplumdaki sosyal şartların kültürü oluşturduğu ve bunun gençleri suçta ittiği iddia edilirse bu durum karşısında bu şartları oluşturan sebeplerin ortadan kaldırılması o yerdeki kültürü değiştirmek için atılacak bir adım olabilecektir. O yerdeki kültür hedeflenmediği için insanların tretmanlara olumsuz tepki vermelerinin önüne geçilebilecektir. O çevrede yaşayan insanları rencide etmeden yapılacak tretmanlar toplum tarafından daha kabul edilebilir olacaktır (Payne & Button, 2009).

Wilson'un (1987) ifade ettiği gibi eğer alt sınıf insanları legal yollardan para kazanmayan, çete üyesi olmayı mevcut şartlara bir tepki olarak ve yaşam biçimi olarak gösteren olarak tanımlarsak bu durumda temel olarak odaklanılması gereken husus çete içindeki kültür değil, o yerdeki yapısal şartlar ve dolayısıyla bu şartların oluşturduğu kültür olmalıdır.

Wilson ve arkadaşları (2010) "Amerika'nın suç oranı yüksek olan Pittsburg şehrinde cinayet ve ateşli silahla saldırı olaylarını düşürmeyi amaçlamak için uygulanan Bir Vizyon, Bir Hayat" isimli toplumsal bazda bir tretmanı incelemişlerdir. Yazarlar tretman sonucunda yapmış oldukları değerlendirmede cinayet olaylarının sayısında bir değişim olmadığını ve silahlı saldırıların sayısının arttığını tespit etmişlerdir. Tretmanın başarısız olmasının sebebini ise ilk bulgular sonucunda risk altındaki insanların hedef olarak seçilmediği olarak görmüşlerdir. Fakat daha sonra yaptıkları değerlendirmede sokak çetelerinin yapısının şiddeti nasıl etkilediğini değerlendirme dışında tuttuklarının farkına varmışlardır. Her ne kadar çalışmalarında Stewart ve Simons'un (2006) vurgulamış olduğu sokağın kodları veya yaşam stili rehberi gibi toplumu anlamaya yönelik çabaların olması gerektiğinden bahsetmiş olsalar da bu konuyu tretman boyunca gözardı etmişlerdir. Aynı zamanda yazarlar bu tretman boyunca kullanılan araştırmacı veya sivil kurumlarının topluma arkadaşça girememesi ve yabancı olarak görülmesinin başarısız olunmasında etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Toplumdaki veya çete içinde var olan kültürü ve bunun suçta nasıl etki ettiğini anlamadan sadece silahlı saldırı ve cinayetleri önlemeye ve anlaşmazlıkları barış içinde çözmeye yönelik topluma mesajlar verilmesinin etkili olmadığı görülmüştür.

Kültüre odaklanan tretmanların başarısız olmalarının bir diğer sebebi ise konuyla ilgili değişik paydaşların aynı masa etrafına toplanamamasıdır. Eğer kültür suçu besleyen bir faktör olarak görülüyorsa bu durum topluma anlatılmalıdır. Fakat sadece araştırma-

cılar tarafından anlatılması yeterli olmaz. Dolayısıyla konuyla ilgili değişik paydaşların yardımı gereklidir. Bu paydaşların değişik bakış açıları kanun yapıcıların ve tretman uygulayıcılarının konuyu daha iyi kavramalarını ve topluma anlatmalarını sağlayacaktır. Dolayısıyla o toplumun kültürüne yabancı olmayan ve o yerde yaşayan kişiler tarafından kabul edilebilen tretmanlar uygulanabilecektir. Bu paydaşların katılımı sağlanmazsa, uygulanacak tretmanlar politika yapıcılarının ideolojileri ve inanç sistemlerinin empoze edilmesi olarak toplum tarafından algılanabilecek ve tretmanlar başarısız olabilecektir (Payne & Button, 2009).

Kültür kavramı aynı zamanda insanların bakış açılarının farklılığını ortaya koyan ve her insanın olaylara baktığı ayrı bir perspektifi simgeleyen “çerçeve” olarak ele alınmıştır. İnsanlar sahip oldukları bu çerçeveler sayesinde çevrelerindeki sosyal çevre algıları, insanlarla olan ilişkileri, veya yaşadıkları mahallenin koşulları kendi zihinlerinde bir filtreye tabi olur. Böylelikle yaşadıkları gerçeklikleri zihinlerinde bloke edebilir, saklayabilir veya daha ön plana çıkarabilir (Lamont & Small, 2008). Bundan dolayı örneğin kötü mahalle şartlarında yaşayan insanlarla ilgili yapılmak istenen bir tretman uygulayıcıları genellikle bu gerçeği gözardı ederler. Yani insanların bu şartları normal olarak görmeleri veya bu ortamlarda geliştirdeklere ilişkilerinin olumsuz bir yönde sorgulanması ve bu yönde belirli kurumların bu yerlere tretman bağlamında getirilerek insanları değiştirmeye çalışılması insanların sahip oldukları çerçevelerden dolayı uygulanmak istenen tretmanları başlamadan olumsuz sonuçlanmasına neden olabilecektir. Bundan dolayı yapılması gereken ilk şey insanların sahip oldukları bu çerçevelerin hedef olarak seçilmesi ve değişme işlemine insanların sahip oldukları bu çerçeveleriden başlanmasıdır. İkinci olarak dikkat edilmesi gereken şey ise bu yerlerde yaşayan insanların buldukları yerle ilgili değişik çerçevelere sahip olabileceği gerçeğinin gözardı edilmemesidir. Örneğin Wilson ve arkadaşları (2010) şehirde yoğun suç işlenen bir mahallede bulunan çetelerle ilgili yapmış oldukları çalışmada farklı çetelerde bulunan çete üyelerinin yaşadıkları çevre veya tecrübelerle ilgili değişik çerçevelere sahip olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Dolayısıyla o bölgede bulunan çetelerle ilgili yapılacak olan çalışmalarda çetelerin ortak bir çerçeveye sahip oldukları yanlına düşmemişlerdir. Dolayısıyla bu çete üyelerinin neden suç işledikleri konusunda yapılan çalışmada suçun sebeplerinin farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin Small (2002) Boston şehrinde suçu önleme konusunda yapılan tretmanlara yerel katılımın neden azaldığı konusunda yapmış olduğu çalışmada farklı yaş gruplarının farklı algıları ve çerçeveleri olduğunu ortaya koymuş ve yerel katılımın azalmasının sebebi olarak çevrede meydana gelen değişimlerin değil tam aksine yaş gruplarının değişmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Harding’in (2007) hamilelik konusunda adolasanlar arasında yapmış olduğu çalışma insanların bu kavramı nasıl kendi çerçevelerinden farklı olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Bazı bayan adolasanlar hamileliği utanç verici bir olgu olarak görürken bazı bayan adolasanlar ise hamileliği o kadar da kötü olmayan bir olgu olarak görmüşlerdir. Bu ise bizlere aynı kültürü paylaşan insanların farklı çerçeveleri bulunduğunu ve bundan dolayı her insana eşit davranılmaması gerektiğini göstermektedir.

Tretman uygulanmak istenen yerde yaşayan insanların kültürel senaryoları, birikimleri ve çerçevelerinin ne olduğunun tespit edilmesinde o yerde yaşayan insanların söylemlerinin analiz edilmesi yardımcı olacaktır. İnsanların söylemleri onlarla ilgili çalışma yapmaya gelen yabancılara kendilerini ve yaşadıkları çevreyi nasıl gördüklerini anlatacaktır. Tretmanlarda insanlara kendilerini ifade etmeleri fırsatı verildiğinde onlarla ilgili yapılmak istenen “mantıklı” uygulamaların aslında nasıl tepkiyle karşılanabileceğini gösterecektir. Söylemlerin analizi sayesinde daha gerçekçi ve o yerde yaşayan insanların kabul edebilecekleri uygulamalar geliştirilebilecektir (Lamont & Small, 2008). Örneğin ırkçı önyargının o yerdeki yerleşik kültürün en önemli sebebi olarak gören araştırmacılar yapmış oldukları söylem analizi sonrasında ırkçı önyargının değil yerleşim ayrımcılığının o yerdeki kültürü ortaya çıkardığını öğrenmişlerdir. Böylelikle tretmanlarının ana hedefi o yerdeki insanların ırkçı önyargılarının kırılması değil, yerleşim ayrımcılığının düzeltilmesi olmuştur (Lamont & Small, 2008). Başka bir çalışmada bir bölgede suç işleyen gençlerin suç işlemesinin önüne geçilmesi için cezaların arttırılmasını savunulması üzerine yapılan araştırmada gençlerin erken ölümü, kısa bir hayat yaşamayı normal olarak gördüğü ve bu inancın suç işlemelerini kolaylaştırdığı, kendileri için bir gelecek görmedikleri için ceza arttırılmasının suçu önlemede bir işe yaramayacağı belirtilmiştir. Tretmanlarda daha önce kullanılan suç işlemenin erken ölüme sebep olacağı olgusu bu nedenden dolayı işe yaramamıştı (Brezina ve arkadaşları, 2009).

Tretmanlarda kültürün kullanılmasında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise zamanlamadır. Eğer kültürü grup üyeleri arasında veya toplum içinde iletilen bir olgu olarak görüyorsak bu insanları değiştirmek için hedef olarak seçmek gereklidir. Bunun için en önemli şeylerden bir tanesi ise zamanlamaya dikkat etmektir. Örneğin Melde ve arkadaşları (2009) sokak çetelerine girmenin en önemli sebeplerinden bir tanesinin korunma ihtiyacı olduğunu ve grup içindeki korkusuzluk duygusunun bu kişileri çete içinde kolaylıkla tuttuğunu belirtmişlerdir. Yazarlar, olaya katılan çete üyelerinin olayın hemen sonrasında korkusuzluk duygularının azaldığını ve mağdur olma korkusunun arttığını analiz sonrasında bulmaları üzerine yapılacak olan tretmanların özellikle çetelerin karıştığı olaylardan hemen sonra yapılması ve çete üyelerinin mağdur olma korkularının arttığı bu zamanda başarılı sonuçlar getireceğini ifade etmişlerdir. Böylelikle tretmanlarda hedef olarak seçilen çete üyeleri bu olaylar sonrasında çeteden ayrılmayı kolaylıkla isteyebileceklerdir.

İkinci olarak dikkat edilmesi gereken şey tretmanlarda hedef olarak seçilen grupların genellikle sosyal olarak toplumdan izole edilmiş veya dışlanmış olmasıdır (Wilson, 1987). Bu insanlar yaşamış olduğu hayat şartlarını kendi çerçevelerinden yorumlarlar ve bundan dolayı kendi gerçeklikleri normal bir toplumsal yaşayıştan tamamen farklı olabilir. Anderson (1999) ve Bourgois’in (2003) çalışmalarında açıklandığı gibi bu insanlar içinde yaşadıkları çevredeki eşitsizliklere karşı yeni bir kültür oluşturabilir ve bu onlara hayatın yeni bir anlamını verebilir. Eğer araştırmacılar bu yerlerde oluşan bu olguyu gözardı ederse yapmaya çalıştıkları tretmanlar kültürü oluşturan sürece değil de

sonuca odaklandığından dolayı başarısızlığa uğrar. Örneğin Dunlap ve diğerleri (2003) genç kızların cinsel gelişimini incelemiştir. Yazarlar suç işlenen bir yerdeki genç kızların cinsel gelişiminin normal bir toplumda yaşayan genç kızlardan daha farklı olduğunu ortaya koymuşlardır. Örneğin bu kızlar çocukluk dönemlerinde annelerinin erkek arkadaşlarıyla veya mahalleden kendilerinden büyük erkeklerle cinsel birliktelikte bulunarak cinsel farkındalıkları ve dikkat çekmeleri başlamaktadır. Bu cinsel tecrübeleri sayesinde cinselliğin iyi birşey olduğunu ve cinselliklerini ihtiyaç duydukları şeyleri elde etmek için kullanabileceklerini öğrenirler. Herhangi bir iş sahibi olmamaları ve meşru bir geçim kaynakları olmadığından dolayı uyuşturucu parasını bulmak, çocuklarına bakmak ve geçimlerini sağlamak için cinselliklerini kullanırlar. Bundan dolayı bir risk olan cinsellik bu kızlar için faydaya dönüşür. Eğer bu kızlarla ilgili tretmanlar uygulamak isteyen araştırmacılar bahsedilen risk/fayda dillemmasını anlamazlarsa başarısız olurlar. Harding'in (2007) kültürel çerçeve kavramından bu olaya bakıldığında ise o yerde yaşayan kızlar için cinselliğin istenilen şeyleri sağlama konusunda kullanılan iyi bir şey olarak görüldüğüdür. Halbuki normal bir toplumda cinselliğin bu şekilde yaşanması okulu bitirmeye ve gelecekte başarılı olmaya engeldir.

Kişilerin kültürel çerçeveleri, birikimleri, ve senaryolarının tretmanlar öncesinde anlaşılması için bazen o yerde yaşamış ve suç işlemiş olan kişiler tretmanlarda istihdam edilebilir. Örneğin Wilson ve arkadaşları (2010) suç önleme amaçlı dizayn etmiş oldukları tretmanda genellikle tretman yöneticisini, program yöneticisini, alan yöneticilerini ve toplumdaki koordinatörlerini o bilgede yaşamış ve daha önce suç işlemiş kişiler arasından seçmişlerdir. Dolayısıyla o bölgede yaşayan insanlar zamanlar kendileri gibi olan bu insanların şuan normal bir hayat sürebildiklerini görecekler ve bu insanlar üzerinde daha etkili olabilecektir (Schlosmann et al, 1984).

Sonuç

Bu çalışmada kriminolojik çalışmalarda kültür kavramının nasıl kullanılması gerektiği ve suçu önleme adına yapılacak tretman ve faaliyetlerde nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda genel bilgiler verilmektedir. Yapılan çalışmalarda suçu anlamak için grup ve toplum içinde hakim olan kültürün anlaşılmasının özellikle suçu önleme açısından önemli katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir.

Genel olarak kültürle ilgili söylenebilecek şey kültürün kolay bir şekilde manipüle edilebilecek veya değiştirilebilecek bir olgu olmadığıdır. Bundan dolayı kültürü ortaya çıkaran çevrenin ve bu çevrede yaşayan insanların söylemlerinin anlaşılması, suçu anlamak için yapılacak araştırmalar ve yapılması planlanan tretmanlar için önemlidir (Lamont & Small, 2008). Kültür kavramı ve içerisinde barındırdığı birikim, çerçeve, ve senaryo-söylem kavramlarının anlaşılması, grup halinde işlenen suçların ve özellikle belirli yerlerde neden suç oranının yüksek olduğu ve neden suçun bu gibi yerlerde normal bir davranış olarak görüldüğü sorularının cevaplanmasını kolaylaştıracaktır. Bundan dolayı bu makale Türkiye'de kriminolojik çalışmalarda kültür kavramının ele alınması ve gözardı edilme-

mesi suçun nedenlerinin anlaşılması, suçun önlenmesi için ne tür faaliyetlerin yapılması gerektiğinin tespiti açısından kolluk kuvvetleri ve araştırmacılar için önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akers, R.L., & Jensen, G.F. (2003). "The Empirical Status of Social Learning Theory of Crime and Deviance: The Past, Present, and Future". In F.T. Cullen, Wright, J.P., & Blevin, K.R. (Eds.), *Taking Stock: The Status of Criminological Theory*. (pp. 37-76), New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Anderson, E. (1999). *Code of The Street: Decency, Violence, and the Moral Life of the Inner City*. NY: W.W. Norton.
- Birkbeck, C. (1993). "Against Ethnocentrism: A Cross-Cultural Perspective on Criminal Justice Theories and Policies". *Journal of Criminal Justice Education*, 4, 307.
- Bourgois, P. (2003). *In Search of Respect: Selling Crack in El Barrio*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brezina, T., Tekin, E. & Topalli, V. (2009). "Might Not be a Tomorrow: A Multimethods Approach to Anticipated Early Death and Youth Crime". *Criminology*, 47(4), 1091-1129.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Carter, J.H. (1995). "Psychological/Cultural Issues in Medicine and Psychiatry: Treating African Americans". *Journal of National Medicine Association*, 87(12), 857-860.
- Corsaro, W.A., & Eder, D. (1990). "Children's Peer Cultures". *Annual Review of Sociology*, 16, 197-220.
- Dijkstra, J.K., Lindenberg, S., Veenstra, R., Steglich, C., Isaacs, J., Card, N.A., & Hodges, E.V.E. (2010). "Influence and Selection Processes in Weapon Carrying During Adolescence: The Roles of Status, Aggression, and Vulnerability". *Criminology*, 48(1), 187-220.
- Dunlap, E., Golup, A., & Johnson, B.D. (2003). "Girls' Sexual Development in The Inner City: From Compelled Childhood Sexual Contact to Sex for Things Exchanges". *Journal of Child Sexual Abuse*, 12(2), 73-96.
- Felson, R.B., Liska, A.E., South, S.J., & McNulty, T.L. (1994). "The Subculture of Violence and Delinquency: Individual vs. School Context Effects". *Social Forces*, 73(1), 155-173.

- Harding, D.J. (2007). "Cultural Context, Sexual Behavior, and Romantic Relationships in Disadvantaged Neighborhoods". *American Sociological Review*, 72(3), 341-364.
- Hawkins, D.F. (1993). "Inequality, Culture, and Interpersonal Violence". *Health Affairs*, 81-95.
- Kornhauser, R.R. (1978). *Social Sources of Delinquency*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lamont, M. & Small, M.L. (2008). "How Culture Matters: Enriching Our Understanding of Poverty". In A.C. Lin & D.R. Harris (Eds.). *The Colors of Poverty: Why Racial and Ethnic Disparities Persist* (pp. 76-102). New York: Russell Sage Foundation.
- Lewis, O. (1975). *Five Families: Mexican Case Studies in the Culture of Poverty*. New York: Basic Books.
- McGloin, J.M., Schreck, C.J., Stewart, E.A., & Ousey, G.C. (2011). "Predicting the Violent Offender: The Discriminant Validity of the Subculture of Violence". *Criminology*, 49(3), 767-794.
- Melde, C., Taylor, T.T., & Esbensen, F.A. (2009). "I Got Your Back: An Examination of the Protective Function of Gang Membership in Adolescence". *Criminology*, 47(2), 565-594.
- Miller, W.B. (1958). Lower Class Structure as Generating Milieu of Gang Delinquency. *Journal of Social Issues*, 14(5), 5-19.
- Payne, B.K., & Button, D.M. (2009). "Developing a Citywide Youth Violence Prevention Plan: Perceptions of Various Stakeholders". *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(5), 517-534.
- Rosenberg, M.L., & Mercy, J.A. (1991). "Assaultive Violence". In *Violence In America*, M.L. Rosenberg & M.A. Fenley (Eds.) (pp. 14-50), NY: Oxford University Press.
- Sampson, R.J. & Bean, L. (2006). "Cultural Mechanisms and Killing Fields: A Revised Theory of Community-Level Racial Inequality". In *The Many Colors of Crime* (pp. 8-36), R.D. Peterson, L.J. Krivo, & J. Hagan (Eds.). NY: New York University Press.
- Schlossman, S., Zellman, G. & Shavelson, R. (1984). "Delinquency Prevention in South Chicago: A Fifty Year Assessment of the Chicago Area Project". RAND.
- Shaw, C.R., & McKay, H.D. (1969). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. (2d ed.) Chicago: University of Chicago Press.
- Small, M.L. (2002). "Culture, Cohorts, and Social Organization Theory: Understanding Local Participation in a Latino Housing Project". *American Journal of Sociology*, 108(1), 1-54.

- Stewart, E.A. & Simons, R.L. (2006). "Structure and Culture in African American Adolescent Violence: A Partial Test of the "Code of the Street" Thesis". *Justice Quarterly*, 23(1), 1-33.
- Stewart, E.A. & Simons, R.L. (2010). "Race, Code of the Street, and Violent Delinquency: A Multilevel Investigation of Neighborhood Street Culture and Individual Norms of Violence". *Criminology*, 48(2), 569-605.
- Taşğın, S. (2014). "Kasten Yaralama Olaylarına Analitik Bir Bakış: Şanlıurfa Örneği". *Şiddet Suçları: Yaklaşımlar ve Trendler*, F. Irmak & E. Darcan (edt.), Ankara: Seçkin Yayınevi, ss. 37-65.
- Taşğın, S. (2014b). "Contemporary Developments in Social Learning Theory. In Criminological Research and its Possible Use in Turkish Criminological Research". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 34(7), 982-989.
- Taşğın, S. (2014c). "The Possible Use of Both Ecological Theory of Criminology and Bronfenbrenner's Ecological Theory for Understanding Crime". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 131-157.
- Thornberry, T.P., Lizotte, A.J., Krohn, M.D., Farnworth, M., & Jang, S.J. (1994). "Delinquent Peers, Beliefs, and Deviant Behavior: A Longitudinal Test of Interactional Theory". *Criminology*, 32, 47-68.
- Warner, B.D. (2003). "The Role of Attenuated Culture in Social Disorganization Theory". *Criminology*, 41(1), 73-97.
- Warr, M. (2002). *Companions in Crime*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Wilson, J.M., Chermak, S., & McGarrell, E.F. (2010). *Community-Based Violence Prevention: An Assessment of Pittsburgh's One Vision One Life Program*. CA, Santa Monica: Rand
- Wilson, W.J. (1987). *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilson, W.J. (1996). *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*. New York: Random House.
- Wolfgang, M.E., & Ferracuti, F. (1967). *The Subculture of Violence*. London: Routledge.